

**Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет корекційної та соціальної педагогіки і психології
Кафедра логопедії та спеціальних методик**

Дипломна робота

магістра

**з теми «НАРОДНА КАЗКА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ
ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ
З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ»**

Виконала: студентка
групи KorLs1–M19z
спеціальності 016 Спеціальна освіта
Нагорна Вікторія Петрівна

Керівник:
Руденко Л.М.,
доктор психологічних наук,
професор

Рецензент:
Вержиховська О.М.,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри
психолого-медико-педагогічних основ
корекційної роботи

Кам'янець-Подільський – 2021 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ КАЗОК	3
1.1. Проблема розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку у різноманітних наукових підходах	10
1.2. Вікові особливості розвитку мовлення у старших дошкільників.....	17
1.3. Педагогічні умови розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами казок	28
Висновки з розділу 1.....	47
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА З РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ ЗАСОБАМИ КАЗОК	48
2.1. Діагностика наявного рівня розвитку мовлення старших дошкільників.....	48
2.2. Програма розвитку мовлення дітей з порушеннями мовлення засобами казок. Результати формувального експерименту: порівняльний аналіз	50
2.3. Методичні рекомендації з використання елементів казкотерапії в логопедичній роботі з дітьми старшого дошкільного віку з порушеннями мовлення (узагальнення досвіду роботи).....	63
Висновки з розділу 2.....	67
ВИСНОВКИ	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	73
ДОДАТКИ	80

ВСТУП

Актуальність дослідження. Одне з головних завдань сучасної дошкільної освіти - плекання індивідуальності дитини, формування у неї потреби у самовизначенні, самореалізації. Складно переоцінити у становленні особистості, її успішному функціонуванні в різних сферах життєдіяльності, роль мови і мовлення. Як зазначає А.Богущ, індивідуальність дитини яскраво відбивається у її мовленні, бо воно є провідним засобом самовираження і саморозвитку. Тому чільна увага в системі дошкільної освіти завжди відводиться мовленню.

Розвиток мовлення дітей дошкільного віку є однією зі стрижневих проблем сучасної дошкільної лінгводидактики. Її актуальність визначається Законами України “Про освіту”, “Про дошкільну освіту”, “Комплексними заходами щодо всебічного розвитку і функціонування української мови”, спрямованими на модернізацію дошкільної освіти, оновлення змісту, вдосконалення форм, методів і технології вивчення рідної мови, формування культури мовлення та вдосконалення мовленнєвої комунікації.

У Базовій програмі зазначено як актуальні такі аспекти навчально-виховної діяльності зі старшими дошкільниками щодо розвитку творчості: збагачувати уявлення дитини про природу, рукотворний світ, людей, саму себе; сприяти формуванню наукової картини світу; вдосконалювати вміння використовувати здобуті знання для подальшого розширення особистого досвіду; створювати сприятливі умови для підвищення самостійності дошкільника, довільності його поведінки; вправляти у подоланні труднощів, експериментуванні; підтримувати намагання дитини адекватно оцінювати свої досягнення; створювати умови для вправлення в соціальній компетентності, налагодженні доброзичливих взаємин в соціумі; розширювати ступені свободи старшого дошкільника [5].

Оволодіваючи мовленням, дитина формує систему знань, соціально прийнятні норми поведінки - основу її життєвої компетентності, як влучно

зазначає доктор педагогічних наук О.Кононко, що через мовлення дитина засвоює науку і мистецтво жити серед інших [55, с.15]. Питання розвитку мовлення дитини завжди було одним з центральних у дошкільній освіті. А вона неможлива без творчості у розвитку мислення дітей у мовному просторі. Як зазначав В.Сухомлинський, творчість у прямому розумінні цього слова - створення духовних і матеріальних цінностей високої суспільної значущості, - є вершиною духовного життя людини, показником найвищого ступеня розвитку її інтелекту, почуттів, волі [76, с.201]. Творчість починається там, де інтелектуальні й естетичні багатства, засвоєні, набуті раніше, стають засобом пізнання, освоєння, перетворення світу, при цьому людська особистість немовби зливається зі своїм духовним надбанням. Тому мовленнєва творчість виявляється результатом розвитку духовних цінностей через засоби найприроднішого людського спілкування, яке оформлене у мовну культуру. Педагог усвідомлював цінність творчості передусім мовленнєвої, як засобу вираження особистісних переживань, почуттів, думок дитини, вбачав її значення саме у творчому процесі, творчій діяльності, в якій особистість удосконалюється та розквітає.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Важливе місце в системі засобів розвитку мовлення дошкільників посідає казка. Її вплив на виховний процес дітей було розкрито в роботах педагогів-класиків (Я.А.Коменський, С.Ф.Русова, В.О.Сухомлинський, К.Д.Ушинський та ін.), психологів (Ю.А.Аркін, М.Я.Басов, П.П.Блонський, Л.С.Виготський, Н.Д.Виноградов, Д.Б.Ельконін, С.Л.Рубінштейн, Д.Н.Узнадзе та ін.), сучасних педагогів (Л.В.Артемова, А.К.Бондаренко, Г.І.Григоренко, Р.І.Жуковська, В.Г.Захарченко, Т.О.Маркова, Д.В.Менджерицька, О.І.Сорокіна, О.П.Усова, Г.С.Швайко, К.І.Щербакова та ін.). Психологи розглядають казку як засіб, що відображає дійсність шляхом активного її перетворення (Ю.А.Аркін, Л.С.Виготський, Н.Д.Виноградов, О.М.Леонт'єв, О.Р.Лурія, Д.Б.Ельконін, С.Л.Рубінштейн та ін.).

Психолінгвістичний компонент проблеми мовленнєвої діяльності розкривається у працях Є.М.Верещагіна, І.О.Зимньої, О.О.Леонтьєва, О.Р.Лурії, І.О.Синиці, О.М.Соколова та ін. Він ґрунтується на уявленнях про структуру мовленнєвої діяльності та різні психофізіологічні механізми утворення мовлення, що передбачають реалізацію мовлення на знайомому матеріалі з використанням комунікативно спрямованих одиниць висловлювання.

У межах лінгвістичного підходу вчені визначають процес використання у мовленнєвому спілкуванні казок як стилістично нейтральних, що набувають образних особливостей шляхом актуалізації їх значення, семантичного контексту, внесення до них емоційно-естетичних нашарувань, що досягаються здебільшого на лексико-семантичному рівні (Е.О.Барінова, Б.М.Головін, І.І.Ковалик, І.С.Збарський та ін.).

Лінгводидактичний аспект означеної проблеми знайшов своє практичне втілення у низці дисертаційних досліджень останніх років (О.П.Аматьєва, Л.І.Березовська, В.Г.Захарченко, К.Л.Крутій, Б.Ф.Контаутене, С.В.Ласунова, Н.І.Луцан, Н.В.Савінова, С.К.Хаджирадєва та ін.). Доведено, що здатність дитини використовувати мовленнєві висловлювання достатньо добре впливає на емоційну сферу їх життя і водночас здійснює активізацію мовлення дітей.

Вченими досліджувались різні аспекти розвитку мовлення дітей засобами художнього слова, а саме: розвиток мовлення дітей засобами українського фольклору (Л.Березовська, Н.Луцан, Ю.Руденко, Л.Фесенко), розвиток мовлення засобами образотворчої діяльності (С.Ласунова, Т.Постоян), навчання дітей розповіді за ілюстраціями (О.Білан), розвиток зв'язного мовлення в театральній-ігровій діяльності (М.Водолага). Однак, проблема навчання мовлення старших дошкільників засобами казок на сьогоднішній день залишається актуальною.

Зважаючи на актуальність проблеми, була обрана тема дипломного дослідження: **«Народна казка як засіб розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку з порушеннями мовлення».**

Об'єкт дослідження: процес розвитку мовлення старших дошкільників.

Предмет дослідження: методика розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку з порушеннями мовлення засобами казок.

Мета дослідження – з'ясувати місце казок в процесі розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку, розробити й експериментально апробувати методику розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами казок.

Гіпотеза дослідження: ефективність розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами казок підвищиться за таких умов:

- забезпечення поетапності проведення роботи;
- використання завдань розвивального спрямування;
- цілеспрямоване формування навичок самоконтролю і самоперевірки.

Завдання дослідження:

- проаналізувати різноманітну наукову літературу з проблеми дослідження;
- вивчити наукові підходи до проблеми мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку;
- охарактеризувати вікові особливості розвитку мовлення дошкільників;
- проаналізувати взаємозв'язок мовленнєвої діяльності та спілкування на етапі дошкільного дитинства;
- теоретично обґрунтувати ефективні методи та прийоми розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку;
- провести дослідно-експериментальну роботу з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами казок;
- підвести підсумки дослідження.

Для розв'язання поставлених мети і завдань застосовувався комплекс теоретичних та емпіричних **методів дослідження:**

- теоретичні: вивчення та аналіз психолого-педагогічної, науково-методичної літератури; вивчення, аналіз і узагальнення педагогічного досвіду, порівняння, систематизація, моделювання змісту, організаційних форм і методів навчання; зіставлення та узагальнення отриманих результатів дослідження з метою визначення сутності

предмету досліджування та визначення необхідних педагогічних умов для розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку з порушеннями мовлення засобами казок;

- діагностичні (усне опитування, бесіда, інтерв'ювання);
- спостереження, що уможливило вивчення стану і динаміки сформованості зазначеної якості у старших дошкільників;
- аналіз педагогічного досвіду та результатів діяльності, за допомогою яких здійснено систематизацію дослідницьких матеріалів.

Теоретичне значення дослідження полягає у визначенні критеріїв та рівнів сформованості мовлення дітей старшого дошкільного віку; у теоретичному обґрунтуванні ефективних методів та прийомів розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами казок.

Практична значущість одержаних результатів дослідження. Розроблені методичні рекомендації і система визначених педагогічних умов розвитку мовлення дітей дошкільного віку засобами казок, можуть бути використані під час проходження практики студентами та в практиці роботи вихователів сучасних ЗДО.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота здійснювалась на базі ДНЗ №28 компенсуючого типу (спеціальний) для дітей з вадами розвитку м. Луцьк. У дослідженні приймали участь діти старшого дошкільного віку з порушеннями мовлення. Загальний обсяг вибірки – 24 дитини.

Вірогідність результатів дослідження передбачена методологічним поясненням вихідних позицій, послідовним висвітленням теоретичних відомостей у розв'язанні поставлених завдань, проведенням педагогічного експерименту з використанням комплексу методів, які відповідають об'єктові, предметові відповідно до цілей та завдань дослідження, проведенням ретельного кількісного та якісного аналізу отриманих даних з використанням методів їх статистичного опрацювання.

Структура дипломної роботи. Робота складається із вступу, двох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (83 найменування) та додатків. Загальний обсяг дипломної роботи становить 92 сторінок, основний текст викладено на 68 сторінках.

ВИСНОВКИ

Проаналізувавши різноманітну наукову літературу з проблеми дослідження, класифікувавши та узагальнивши отриману інформацію, ми дійшли наступних висновків.

Мовленнєвий розвиток дитини є одним з основних чинників становлення особистості в дошкільному віці. Ступінь розвитку цієї сфери визначає рівень сформованості пізнавальних і соціальних мотивів дитини, потреб та інтересів, знань, умінь і навичок, які є базисом особистісної культури.

Одним із ефективних засобів розвитку мовленнєвої творчості дітей дошкільного віку виступає казка.

Казки - це епічні оповідання чарівно-фантастичного, алегоричного і соціально-побутового характеру із своєрідною системою художніх засобів, підпорядкованих героїзації позитивних, сатиричному відкриттю негативних образів, часто гротескному зображенню їх взаємодії.

На думку сучасних лінгводидактів, казка - це усний народний твір, якому притаманні наявність заголовку, змістова завершеність, інформативність викладу, цілеспрямованість, інтеграція, структурна організація (приказка, зав'язка), зв'язок між частинами (казковими віхами), відпрацьоване мовлення відповідно розмовного стилю мови.

Розвиток мовлення дітей засобами казок - це діяльність, яка потребує застосування отриманих раніше знань, комунікативних умінь і навичок у нових взаємозв'язках та ситуаціях. У цій діяльності дошкільники, на основі отриманих уявлень про явища, закріплюють і поглиблюють отримані знання.

Казка, на наш погляд, є однією з найефективніших форм роботи з дошкільниками, тому що припускає спілкування з дитиною на її мові (мові символів і метафор). Казка - прозовий жанр усної народної поезії. Виховне і пізнавальне значення казки в житті дитини надзвичайно велике. Казка допомагає формуванню свідомості, певних моральних якостей, характеру. Через таку форму роботи можна реалізовувати багато навчальних, виховних, пізнавальних та розвивальних завдань. Діти повинні вміти розповідати як цілу

казку, так і частинами; використовувати її образну мову, передавати інтонаційно характер дійових осіб.

Казки сприяють формуванню у дітей творчої уяви, когнітивного мислення. Читаючи та слухаючи казки дошкільники самі хочуть їх складати.

Бажання дошкільнят пізнати навколишнє життя, взяти в ньому активну участь, змінити його, виявляється у їхньому фантазуванні. Ознайомлюючись із чужими казками і створюючи свої, дитина прилучається до мистецтва, як одного з видів естетичної діяльності людей. Специфіка казки надає такому прилученню природного і доступного характеру, дає змогу навіть малятам створювати речі, які мають певну художню цінність.

Яскраві емоційні переживання визнання і захоплення, викликані процесом складання власної казкової історії є зразками високomorальної, соціально визнаної поведінки, забезпечують включення моральних дій і моральних цінностей до структури Я-ідеалу дітей, до кола особистісних атрибутів, що сприймаються ними як засоби самоствердження. Діти через пригодницькі історії починають сприймати моральні вчинки як шлях до самореалізації, досягнення визнання і захоплення з боку навколишніх людей та самоповаги, підтвердження власної гідності. Цього можна також досягти створенням у вихованні можливостей для переживання кожним вихованцем почуття успіху, радості, гордості від самостійного процесу творчості.

У процесі спільного написання казок вихователь має змогу створювати сприятливі умови для дітей у самовираженні, творчості, бо казка може служити формою передачі почуттів автора, його емоційного ставлення, переживання. Створення казок корисне для дітей. Адже дитина відчуває свою єдність з художником, переживає радість, почуття творця - дуже цінне в мовленнєвому розвитку. Реалістичний підхід дітей до казкової фантастики формується у середньому дошкільному віці під безпосереднім впливом виховання і навчання. Складнішим етапом розумової діяльності дитини є оволодіння вмінням самостійно складати казки. Самі діти не можуть оволодіти потрібними

прийомами складання казок, цього їх треба вчити. Найкраще робити це у процесі творчої діяльності дітей під керівництвом дорослого.

Самостійне створення казок - дієвий шлях розвитку творчості й дитячого мовлення. Під вмілим керівництвом педагога діти починають самостійно складати казки ще задовго до того, як стануть школярами. Потрібно тільки вміло спрямувати думку дітей, як одразу оживають казкові образи. Самостійне створення дітьми казок є водночас і першим кроком у розвитку мислення дитини від живого, конкретного до абстрактного.

У другому розділі була проведена дослідно-експериментальна робота у контексті проблеми дослідження. Дітям пропонувалися завдання, подібні завданням при первинному обстеженні. Результати проведеної нами роботи довели, що запропонована розвивальна програма з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами казок була ефективною.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Артемова Л.В. Театр і гра. К.: Томіріс, 2002. 340 с.
2. Арутюнова А. Дошкольний вік: Формування граматичного строю мови. *Дошкольне виховання*. 2012. №9. С.58-65.
3. Ахунджанова С. Розвиток мови дошкільників в продуктивних видах діяльності. *Общественное и речь: развитие речи у детей в общении со взрослыми*. М.: Педагогика, 1985.
4. Бабич Н.Д. Основи культури мовлення. Львів: Світ, 1990. 232 с.
5. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. К., 1999. 62 с.
6. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики. К.: Академія, 2011. 342 с.
7. Білан О. Художньо-мовленнєва діяльність дітей старшого дошкільного віку. Львів: Проман, 2011. 56 с.
8. Богуш А.М. Речева підготовка дітей до школи. К.: Радянська школа, 1984. 176 с.
9. Богуш А. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах: підручник для студентів вищих навчальних закладів факультетів дошкільної освіти. К.: Слово, 2006. 304 с.
10. Богуш А.М. Дошкільна лінгводидактика. К.: Видавничий дім «Слово», 2011. 544 с.
11. Богуш А.М. Мовленнєвий компонент дошкільної освіти. Х.: «Ранок», 2011. 176 с.
12. Богуш А.М. Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7 років. К.: «Слово», 2004. 376 с.
13. Богуш А.М. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників: мовленнєві ігри, ситуації, вправи: навчально-методичний посібник. К.: «Слово», 2005. 720 с.
14. Богуш А.М. Творче самовираження дошкільників у художньо-мовленнєвій діяльності. К., 2008. 203 с.
15. Богуш А.М. Теоретичні засади художньо-мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку. *Педагогіка і психологія*. 2012. №3. С.112-121.

16. Богуш А.М., Березовська Л.М. Творче самовираження дошкільників у художньо-мовленнєвій діяльності. Одеса: М.П.Черкасов, 2008. 203 с.
17. Бондаренко А.К. Дидактические игры в детском саду. М.: Просвещение, 1991. 160 с.
18. Закон України “Про дошкільну освіту”. *Урядовий кур’єр*. 2010. №144. С.1-9.
19. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Укл. В.Т.Бусол. К.: Ірпінь: ВТБ «Перун», 2009. 1736 с.
20. Водолага Н.В. Навчання розповідання дітей старшого дошкільного віку в театралізованій діяльності. Дис. канд. пед. наук: 13.00.02. «Теория и методика обучения». Одесса, 2001. 218 с.
21. Воронова В.Я. Творческие игры старших дошкольников: пособие для воспитателей детского сада. М.: Просвещение, 1981. 80 с.
22. Гавриш Н.В. Розвиток мовленнєвої творчості в дошкільному віці. Донецьк: ТОВ «Лебідь», 2001. 218 с.
23. Гавриш Н.В. Використання художньої літератури в мовленнєвій роботі з дошкільниками. *Теорія і практика сучасного естетичного виховання у контексті педагогічної спадщини В.О.Сухомлинського*. Полтава: ПДП, 2011. С.229-233.
24. Гавриш Н.В. Вчимося складати вірші. *Дошкільне виховання*. 2013. №3. С.3-7.
25. Гавриш Н.В. Диво дивне – дитяча словесна творчість. *Науковий вісник Південноукраїнського державного педуніверситету*: Зб. наук. пр. 2009. Вип.3-4. С.63-69.
26. Гавриш Н.В. Казки живуть всюди. *Дошкільне виховання*. 2012. № 1. С.6-7.
27. Гавриш Н.В. Про розвиток мовотворчої діяльності дошкільників. *Наша школа*. 2012. № 2-3. С.56-57.
28. Гавриш Н.В. Проблема розвитку здібностей дітей у словесній творчості. *Науковий вісник Південноукраїнського державного педуніверситету*. 2011. Вип.8-9. С.18-24.
29. Гавриш Н.В. Розвиток зв’язного мовлення дошкільнят: навч.-метод. посіб. К.: Вид. дім “Шкільний Світ”, 2009. 119 с.

- 30.Гавриш Н.В. Розвиток мовленнєвотворчої діяльності в дошкільному віці. Монографія. Донецьк: ТОВ Лебедь, 2001. 218 с.
- 31.Гавриш Н.В. Світ крізь чарівні віконця. *Дошкільне виховання*. 2013. № 4. С.3-7.
- 32.Гавриш Н.В. Художнє слово і дитяче мовлення. Донецьк: Лебідь, 1999. 170 с.
- 33.Гавриш Н.В.Чарівний гудзик, або як придумати казку. *Дошкільне виховання*. 2012. №2. С.3-7.
- 34.Гаспарова Е.М. Режиссерские игры. *Игра дошкольника*. М.: Просвещение, 1989. С.30-48.
- 35.Гладун С. Це диво-театр. *Дошкільне виховання*. 2012. № 11. С.15-17.
- 36.Горбунова Н.В. Теорія та методика розвитку словника дітей старшого дошкільного віку: Дис... д-ра пед. наук. 13.00.02 Теорія та методика навчання (українська мова). Ялта, 2011. 505 с.
- 37.Григоренко, Г. Сюжетно-ролевая игра. Психология педагогического анализа. *Палитра педагога*. 2012. № 4. С.18-25.
- 38.Грицюк Л.А. Нові форми здобуття дошкільної освіти. Тернопіль: Мандрівець, 2012. 256 с.
- 39.Джежелей О.В., Коваленко О.В., Ємець А.А. Навчаємо слухати, говорити, читати. *Початкова школа*. 2011. № 6. С.17-26.
- 40.Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: навчальний посібник. К.: Академвидав, 2004. 352 с.
- 41.Жуковская Р.И. Воспитание ребенка в игре. М., 1963. 319 с.
- 42.Зайцева Т.Ю. Діяльність дошкільного навчального закладу в режимі інноваційного розвитку: посібник на допомогу працівникам дошкільних навчальних закладів. Тернопіль: Мандрівець, 2014. 328 с.
- 43.Запорожец А.В. Некоторые психологические проблемы детской игры. *Дошкольное воспитание*. 2008. № 10. С.74-77.
- 44.Засекіна Л.В. Психолінгвістична діагностика: навч. посіб. Луцьк: "Вежа", 2008. 188 с.

45. Захарченко В.Г. Формування зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами сюжетно-ролевої гри: дис. ... канд. псих. наук: 13.00. К., 1997. 186 с.
46. Калмикова Л.О. Комунікативний підхід до розвитку мовлення дошкільнят. *Педагогіка і психологія*. 2013. № 1. С.51-55.
47. Калмикова Л.О. Психологія формування мовленнєвої діяльності у дітей дошкільного віку: монографія. К.: Фенікс, 2008. 497 с.
48. Калмикова Л.О. Розвиток описового мовлення. Психолінгвістичний аналіз. *Дошкільне виховання*. 2011. №4. С.19-20
49. Калмикова Л.О. Формування мовленнєвих умінь і навичок у дітей: психолінгвістичний та лінгвометодичний аспекти. К.: НМЦВО, 2009. 300 с.
50. Карпова С.Н., Труве Э.И. Психология речевого развития ребенка. Ростов-на-Дону, 1987. С.11 – 12.
51. Ковалевська О.Й. Чарівний світ мистецтва. *Бібліотечка вихователя дитячого садка*. 2008. №3. С.10-12
52. Коллоца Д.А. Детские игры, их психологическое и педагогическое значение. М., 1996. 243 с.
53. Колодич О.Б. Сучасні підходи до вивчення мовленнєвої діяльності. *Педагогіка і психологія*. 2011. № 4. С.40-50.
54. Коненко О. На заняттях, у грі та праці формування у старших дошкільників пояснювального зв'язного мовлення. *Дошкільне виховання*. 2012. № 10. С.7.
55. Кононко О.Л. Психологічні основи особистісного становлення дошкільника. К.: Стилос, 2000.
56. Кулачківська С.Є. Я - дошкільник (вікові та індивідуальні аспекти психічного розвитку. К.: Нора-принт, 1999. 286 с.
57. Леонтьев А. А. Язык и речевая деятельность в общей и педагогической психологии. Избранные психологические труды. Воронеж, 2001. 446 с.
58. Леушина А.М. Развитие связной речи у дошкольников. Психология речи. М., 1989. Т.5. С. 22-24

- 59.Ликова І.О. Програма з художнього виховання, навчання і розвитку дітей 2-6 років. Кольорові долоньки. Харків: Ранок, 2008.
- 60.Луцан Н.І. Мовленнєво-ігрова діяльність дітей дошкільного віку: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.02. Одеса, 2005. 425 с.
- 61.Луцан Н.І. Методика розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку за текстами українських народних ігор: дис. канд. пед. наук: 13.00.02 "Теорія та методика навчання. О., 1995. 186 с.
- 62.Мухина В.С. Психологія дошкільника. М.: Просвещение, 1975. 235 с.
- 63.Низковська О. Базові навички художньо-мовленнєвої діяльності. *Дошкільне виховання*. 2014. № 10. С.14-17.
- 64.Омеляненко А.В. Використання моделей у навчанні старших дошкільників складання розповідей-роздумів. *Зб. наук. пр. Бердянського державного педагогічного університету (Пед.науки)*. № 3. Бердянськ: БДПУ, 2007. С.27-32.
- 65.Омеляненко А.В. Роль творчого мислення у процесі навчання дошкільників складати розповіді-роздуми. *Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки*: Зб. наук. пр. К.: Запоріжжя, 2011. Вип. 23. С.251-254.
- 66.Омеляненко А.В. Формування мислительно-мовленнєвих умінь у процесі навчання старших дошкільників складати розповідь-роздум. *Зб. наук. пр. Бердянського державного педагогічного університету (Пед.науки)*. №2. Бердянськ: БДПУ, 2010. С. 96-104.
- 67.Пасічник А.В. Торкнутися струн дитячої душі. *Дошкільне виховання*. 2012. № 8. С.7-10.
- 68.Пікінер В.А. Розвиток педагогічних ідей К.Д.Ушинського у практиці сучасного дошкільного закладу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук. Одеса, 2008. 19 с.
- 69.Піроженко Т.О. Особистість дошкільника: перспективи розвитку. Тернопіль: Мандрівець, 2010. 136 с.

- 70.Половіна О.А. Сприймати природу розумом і серцем. *Дошкільне виховання*. 2013. № 11. С. 10-11.
- 71.Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка. К.: Академвидав, 2004. 456 с.
- 72.Руденко Ю. А. Збагачення словника дітей дошкільного віку експресивною лексикою засобами української народної казки. О., 2011. 21 с
- 73.Румянцева И.М. Психология речи и лингвопедагогическая психология. М.: ПЕРСЭ, 2004. 200 с.
- 74.Стельмахович М. Г. Етнопедагогічні основи методики української мови. *Дошкільне виховання*. 2012. №6. С.19 - 23.
- 75.Сухомлинский В.А. Комната сказки. К.: Радянська школа, 1980. Т. 3. С. 188-200.
- 76.Сухомлинський В.О. Рідне слово: вибрані твори у 5-ти т. К.: Рад.школа, 1977. Т. 3. С. 201-205.
- 77.Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям. К.: Радянська школа, 1977. 341 с.
- 78.Ушакова О. Развитие словесного творчества детей 6-7 лет. *Дошкольное воспитание*. 2010. №9. С.22-32.
- 79.Федоренко Л. П. Закономерности усвоения родной речи: учебное пособие для студентов педагогических институтов. М.: Просвещение, 1984. 159 с.
- 80.Фельдштейн Д. И. Детство как социально-психологический феномен и особое состояние развития. *Вопросы психологии*. 2011. № 1. С.3-20.
- 81.Шипіло Л. Грі-драматизації - належну увагу. *Дошкільне виховання*. 2013. №1. С.14 -17.
- 82.Шульга Л.М. Барвіста радість (Розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку на заняттях із малювання). Запоріжжя: ТОВ "ЛПІС" ЛТД, 2007. 280 с.
- 83.Эльконин Д.Б. Психология игры. М.: Владос, 1999. 360 с.